

Protocol leesproblemen en dyslexie

voor het Primair Onderwijs

CBS de Kinderkring

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen
3. Diagnose bij lees- en spellingproblemen
4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen
5. Dyslexieverklaring
6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen
7. Communicatie met ouders
8. Overgang PO-VO

Bijlage 1: Stappenplan groep 1-2

Bijlage 2: Stappenplan groep 3

Bijlage 3: Stappenplan groep 4

Bijlage 4: Stappenplan groep 5-8

1. Inleiding

Het protocol Leesproblemen en dyslexie is een gezamenlijk product van de scholen aangesloten bij Stichting Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Rijnstreek.

De scholen binnen het samenwerkingsverband Rijnstreek besteden veel aandacht aan het vroegtijdig signaleren en de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen. Indien deze zorg en begeleiding weinig of geen resultaten heeft spreken we van ernstige lees- en spellingproblemen of dyslexie.

Als definitie van dyslexie hanteren we de definitie van de gezondheidsraad: Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen bij het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van de woordidentificatie bij het lezen en/of spellen.

Er is dus bij dyslexie altijd sprake van:

- Een ernstige lees- en/of spellingsachterstand
- Een hardnekkig didactisch resistent probleem
- Trage/onnauwkeurige woordidentificatie

Lees- en spellingproblemen doen zich voor bij tien procent van onze leerlingen. Om de hardnekkigheid van de lees- en spellingsproblemen vast te kunnen stellen, moet zijn aangetoond dat, na een periode van intensieve en planmatig opgezette begeleiding het automatiseringsprobleem zich onverlet blijft voordoen. De lees- en/of spellingsprestaties van leerlingen met dyslexie behoren bij herhaling tot de zwakste 3 à 4 procent op landelijk genormeerde toetsen zoals de Drie-Minuten-Toets en de spellingtoets.

In dit protocol wordt beschreven hoe op de Kinderkring wordt gewerkt aan het voorkomen, onderkennen en aanpakken van lees- en spellingproblemen. Dit protocol maakt onderdeel uit van het zorgbeleidsplan van CBS de Kinderkring.

2. Onderkenning van lees- en spellingproblemen

Signalering

De signalering voor lezen en spellen is uitgewerkt in een stappenplan naar het Protocol Lees- en spellingproblemen en dyslexie (Expertisecentrum Nederlands, 2001) en aangepast aan de Cito toetsen 2009.

Ernstige achterstanden in het leren lezen en spellen kunnen worden voorkomen, dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het lees en spellingonderwijs te onderkennen en aan te pakken.

Taalontwikkeling en werken aan tussendoelen beginnende geletterdheid nemen een belangrijke plaats in het onderwijsaanbod van groep 1 en 2.

Bij het intakegesprek met ouders bij binnenkomst wordt naar dyslexie in de familie gevraagd. Dit wordt tevens op het groepsoverzicht gemeld.

Voor risicoleerlingen:

- wordt de signaleringslijst voor kleuters (Expertisecentrum Nederlands) afgenomen.
- bespreekt de leerkracht de signalen met ouders en vraagt na of er sprake is van dyslexie in de familie.
- waarvan de onderwijsbehoefte niet duidelijk is en de Cito Taal voor kleuters een D en E –score is, kan de Taaltoets Alle Kinderen worden afgenomen.

Bij alle leerlingen wordt tenminste éénmaal in groep 1 en éénmaal in groep 2 de *Cito Taal voor kleuters* afgenomen.

Alle leerlingen worden gevolgd met het LOVS voor kleuters van Pravoo.

De signalering is als volgt uitgewerkt

Groep	Uitwerking	Zie verder
2	Stappenplan voor groep 2	Bijlage 1
3	Stappenplan voor groep 3	bijlage 2
4	Stappenplan voor groep 4	bijlage 3
5-8	Stappenplan voor groep 5-8	bijlage 4

Overzicht signaleringsmiddelen per groep

Groep	Instrument	Risicoscore lees- /spellingproblemen
1-2	<p><i>Meetmoment 1 (M-afname):</i> Cito Taal voor Kleuters groep 2</p> <p><i>Meetmoment 2 (E-afname):</i> Cito taal voor Kleuters groep 2 Cito taal voor Kleuters groep 1 Peilpunten Luc Koning 2 maal per jaar</p>	D/E score
3	<p><i>Meetmoment 1:</i> Herfstsignalering methode</p> <p><i>Meetmoment 2 (M-afname):</i> DMT kaart 1 en 2 Cito Leestechiek Cito Woordenschat Cito Spelling</p> <p><i>Tussenmeting leerlingen drijversgroep (april)</i> DMT kaart 1 en 2</p> <p><i>Meetmoment 3 (E-afname):</i> DMT kaart 1, 2 en 3 Cito Leestechiek Cito Woordenschat Cito Spelling Cito Avi (risicoleerlingen)</p>	<p>Een of meer onderdelen onvoldoende</p> <p>D/E score D/E score</p> <p>D/E score</p> <p>D/E score D/E score</p>
4	<p><i>Tussenmeting leerlingen drijversgroep (oktober):</i> DMT/AVI</p> <p><i>Meetmoment 1 (M-afname):</i> Cito DMT Cito AVI (risicoleerlingen) Cito begrijpend lezen Cito Leestempo Cito Spelling Cito Woordenschat</p> <p><i>Tussenmeting leerlingen drijversgroep (april):</i> DMT/AVI</p> <p><i>Meetmoment 2 (E-afname):</i> Cito DMT Cito Leestempo Cito AVI (risicoleerlingen) Cito begrijpend lezen Cito Woordenschat Cito Spelling</p>	<p>D/E score</p> <p>D/E score D/E score</p> <p>D/E score</p> <p>D/E score D/E score</p>
5-8	<i>Alle meetmomenten zie toetskalender</i>	D/E score

	<i>(M- en E-afname):</i> Cito DMT AVI indien DMT een D en E score heeft (risicoleerlingen) Cito Technisch Lezen Cito Spelling Cito Begrijpend Lezen Cito Woordenschat	
--	--	--

Doelen voortgezet technisch lezen			
Groep	Meetmoment	Gemiddelde lezers (AVI-beheersingsniveau)	Dyslectische leerlingen (hoogste AVI- instructieniveau)
4	Midden afname	M4	E3
	Eind afname	E4	M4
5	Midden afname	M5	E4
	Eind afname	E5	M5
6	Midden afname	M6	E5
	Eind afname	E6	M6
7	Midden afname	M7	E6
	Eind afname	E7	M7
8	Midden afname	AVI-plus	E7
	Eind afname	AVI-Plus	AVI-plus

Verdere procedure:

- de signaleringen worden afgenomen door de groepsleraren;
- de resultaten worden geregistreerd in het digitale leerlingvolgsysteem Parnassys;
- leerlingen die onvoldoende scores op de checklist/toetsen (zie minimumdoelen) worden in de bouwbespreking besproken met IB-er en groepsleerkrachten; zo nodig volgt er een leerlingbespreking.
- de groepsleerkracht clustert deze leerlingen binnen het groepsplan in onderwijsbehoefte;
- de groepsleerkracht van de leerling is verantwoordelijk voor de evaluatie;
- de groepsleerkracht bespreekt aan het einde van het schooljaar de groepsplannen van de laatste interventieperiode met de leraar van de volgende groep.

De gegevens uit het leerlingvolgsysteem en de groepsplannen worden door de groepsleraar in het groepsoverzicht benoemd.

De groepsleerkracht is verantwoordelijk voor de leerlingendossiers. De IB-er is eindverantwoordelijk voor de aanvraag van het dyslexieonderzoek.

3. Diagnose bij lees- en spellingproblemen

Indien uit de analyse van de signaleringgegevens niet duidelijk is wat de aard van het lees-/spellingprobleem is, worden de citotoetsen en evt. methode gebonden toetsen geanalyseerd (groep 3-8).

Indien dit geen duidelijkheid geeft, of bij de evaluatie van het groepsplan blijkt dat het effect gering is, kan besloten worden tot verder diagnostisch onderzoek.

Dit onderzoek kan uitgevoerd worden door:

- de groepsleraar
- de IB'er
- externen (ambulante begeleider WSNS, Onderwijs Advies).

Middelen die op school aanwezig zijn voor verdere diagnose van lees- en spellingproblemen:

- Grafemen-/fonementoets
- Toets auditieve discriminatie/analyse/synthese
- Visuele synthesesoets
- PI woorddictee
- Klepel (onzinwoorden)
- Struiksma DTLAS
- Zelfgeschreven teksten van de leerling

We spreken pas van mogelijke dyslexie als:

- de leerling een ernstige achterstand heeft met lezen en/of spellen (E-scores op Cito toetsen)
- een half jaar intensieve hulp (minimaal 3x per week 20 minuten) nauwelijks of geen effect heeft (blijft ernstige achterstand)
- de cognitieve capaciteiten van de leerling op gemiddeld/beneden gemiddeld niveau liggen (IQ>85 met afwijking 1 standaarddeviatie)

Indien het vermoeden van dyslexie bestaat zal dit met ouders besproken worden. De leerkracht en de IB'er zorgen dat relevante informatie in het dossier is opgenomen. Indien de leerling hiervoor in aanmerking komt (ernstige enkelvoudige dyslexie), zal ouders geadviseerd worden via de ziektekostenverzekeraar verder onderzoek te laten verrichten. Het Samenwerkingsverband biedt ondersteuning bij het samenstellen van het dossier. (Voor informatie zie site www.balansdigitaal)

4. Begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen

De begeleiding van de kinderen met lees- en spellingsproblemen maakt onderdeel uit van de zorgstructuur binnen de groep en zal dus ook binnen die groep door de groepsleerkracht plaatsvinden. Waar nodig wordt de groepsleerkracht ondersteund door de taal/leesspecialist. De begeleiding vindt plaats met de reguliere lesmethoden aangevuld met begeleidingstechnieken die zijn afgestemd op de problematiek van het kind. Indien er sprake is van een dusdanige spellingachterstand dat de spellingleerstof van het betreffende jaar op een te hoog niveau ligt, zal de leerstof op een lager niveau worden aangeboden. Het kan zijn dat de leerling in een groep lager instructie krijgt. Indien de begeleiding binnen de groep onvoldoende oplevert of organisatorisch niet haalbaar is, wordt onderzocht of er mogelijkheden zijn voor begeleiding buiten de klas met de onderwijsassistente, onder supervisie van de leerkracht. Software als Leesladder en spellingsoftware van Spelling in Beeld worden ingezet binnen de klassensituatie om de lees- en spellingontwikkeling te ondersteunen. In de kleuterbouw krijgen risicoleerlingen n.a.v. de resultaten op de citotoetsen en signaleringslijst extra instructie in de kleine kring.

NIVEAUS VAN INTERVENTIES

Niveau 1: Vinger aan de pols

De leerling gaat langzaam maar zeker vooruit en kan de groepslessen zonder extra begeleiding volgen. De leerling wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Waar nodig geeft de leerkracht direct gerichte instructie op een bepaald aspect.

Niveau 2: Interventie door de leerkracht

De leerling gaat voldoende vooruit, maar loopt een steeds grotere achterstand op in vergelijking met het groepsniveau. Deze leerling krijgt gedurende langere tijd binnen het groepsplan begeleiding van de leerkracht gericht op een specifiek aspect van het lees/spellingproces. Op onderdelen wordt gerichte ondersteuning geboden door de computer. De begeleiding wordt vastgelegd in het groepsplan.

Niveau 3: Advisering en Ondersteuning door een interne leesspecialist en/of IB-er.

De leerling gaat matig vooruit, maar er is nog duidelijk sprake van een stijgende lijn. De Leesspecialist of IB-er onderhoudt samen met de leerkracht het contact over de vorderingen. De leerkracht begeleidt de leerling met Connect Lezen of RALFI. De onderwijsassistente kan hier bij ingeschakeld worden. De begeleiding wordt vastgelegd in het groepsplan.

Niveau 4: Interventie door een extern deskundige

Wanneer een leerling ondanks alle inspanningen onvoldoende vooruit gaat, wordt externe hulp ingeroepen. Dit gebeurt in overleg met de ouders. Voor externe hulp kan bijv. de logopediste (via de huisarts) of een preventief ambulante begeleider van het samenwerkingsverband benaderd worden. Goed overleg tussen de verschillende betrokkenen is van groot belang om de hulp zo efficiënt mogelijk te laten zijn. Op advies van school kunnen ouders een externe RT-er aantrekken, die kinderen onder schooltijd op school begeleidt.

Uitgangspunt voor handelingsplanning op niveau 1 en 2 is zoveel mogelijk materialen van de reguliere methode in te zetten. Dit om didactische verwarring te voorkomen.

Als bij de evaluatie van het groepsplan blijkt dat het effect onvoldoende is, kunnen in overleg met de IB'er andere programma's/materialen ingezet worden.

Als de leerling in aanmerking komt voor een dyslexieonderzoek en eventuele behandeling vergoed door de ziektekostenverzekeraar, adviseert de IB'er in samenspraak met de groepsleerkracht, ouders hun kind aan te melden bij een daartoe door de verzekeraar gecontracteerd instituut (veelal: zie site zorgverzekeraar ouders).

Overzicht materialen/orthodidactische programma's

Groep	Regulier programma's/materialen	Orthodidactische programma's	Software
1-2	Leeslijn	CPS map "Fonemisch bewustzijn"	*Schatkist Taal
3	Veilig Leren lezen (kim-versie 2014)	*Connect lezen klanken en letters *Connect Woordherkenning *Luc Koning Speciale leesbegeleiding aanvankelijk lezen *Luc Koning DMT Oefenmap *Leesweg plusmap.	*Leesladder *Ambrasoft
4-8	Leeslijn	*Connect vloeiend lezen *Ralfi lezen *Connect Woordherkenning *Luc Koning DMT Oefenmap *Leesweg plusmap.	*Leesladder *Spelling in Beeld *Woordenschat in Beeld *Ambrasoft *Bloon

5. Dyslexieverklaring

We spreken niet van dyslexie tot, volgens de officiële criteria door een GZ-psycholoog, is vastgesteld dat er sprake is van dyslexie. In alle gevallen van lees-/spellingproblemen immers wordt de leerling extra begeleid. De inhoud van de begeleiding is niet anders, hoogstens de intensiteit.

Wel kunnen we aangeven dat er kenmerken van dyslexie zijn, als:

- de leerling specifieke problemen heeft met lezen en/of spellen (rekenen en lees-/taalbegrip zijn voldoende);
- er vanaf het begin van het leesproces ernstige automatiseringsproblemen zijn geweest (E-score op DMT/Cito-Spellingtoets in groep 3 en 4);
- er intensief in de drijversgroep binnen het groepsplan is gewerkt, maar het effect gering is;
(Intensief = gedurende een half jaar driemaal per week 20 minuten)
- Er in groep 2 in de checklist protocol leesproblemen en dyslexie signalen zijn die wijzen op risico voor dyslexie.

In het 10-minutengesprek bespreken we de gesignaleerde problemen met de ouders. We vragen na of er sprake is van dyslexie in de familie. Indien er sprake is van familiale aanleg noteren we dit in het dossier.

Een dyslexieonderzoek bestaat uit:

- **Onderkennende diagnose**

Het vaardigheidsniveau van het lezen en/of spellen ligt significant onder dat van leeftijdgenoten. Er is sprake van een *significante achterstand* wanneer een leerling op een genormeerde toets voor technisch lezen en/of spellen behoort tot de tien procent zwakst scorende in zijn groep. Dit betekent in de praktijk een E score op de DMT/Leestehnik en Leestempo en/of op de Cito toets Spellén.

Het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan ook wanneer voorzien wordt in adequate remediërende instructie en oefening. *Didactische resistentie* kan pas worden aangetoond wanneer de leerling gedurende minstens een half jaar ten minste drie keer per week 20 minuten extra instructie en oefening in technisch lezen en/of spellen heeft ontvangen van zijn leerkracht en de leesspecialist op school(in totaal min. 1 uur per week). De school levert, indien gevraagd, de gegevens van het leerlingvolgsysteem aan bij de instelling die het dyslexieonderzoek uitvoert.

- **Verklarende diagnose**

Het betreft een vijftal criteria:

- Stemt de beheersing van lezen en spellen op woordniveau niet overeen met algemeen *cognitief functioneren* van het kind?
- Beïnvloedt *de werkstijl* van het kind het aanpakgedrag van het kind met betrekking tot lezen en spellen ?
- Is er sprake van tekorten in de *fonologische verwerking*? (onvoldoende of zeer lage score op auditieve synthese/analyse, klankonderscheiding, auditieve synthese in klankgroepen)
- Is er sprake van tekorten in de *klank-tekenkoppeling*?
- Is er sprake van tekorten in de *snelheid van de verwerking van talige informatie*, in het bijzonder te aanzien van symbolen (cijfers en letters)?

Indien ouders in aanmerking willen komen voor vergoeding van het onderzoek en eventuele behandeling van de ziektekostenverzekeraar, mag er geen sprake zijn van co-morbiditeit. Dit betekent dat er geen andere problemen zijn die de oorzaak kunnen zijn van de lees- en spellingproblemen (bv ADHD).

- **Handelingsgerichte/indicerende diagnose**

Vooraf de mate en de ernst van de onderwijsbelemmering die de leerling ondervindt zijn bepalend voor de indicatie tot behandeling.

Dyslexie kan samengaan met andere leerstoornissen in andere vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen, communicatie vaardigheden, specifieke taalstoornissen).

Dyslexie kan samengaan met meer algemene stoornissen (beperkte intelligentie, zintuiglijke stoornis, ADHD).

Dyslexie kan gepaard gaan met problemen in het psychosociale functioneren.

Dyslexiedossier

Voor kinderen met lees- en spellingproblemen wordt een dyslexiedossier bijgehouden. Hierin worden gegevens verzameld rondom de lees- en spellingontwikkeling van het kind.

Aan het eind van ieder schooljaar wordt door de leerkracht een eindevaluatie gemaakt van de interventies die zijn gedaan.

In dit overzicht zijn tenminste opgenomen:

- Toetsgegevens
- Geboden begeleiding naar aanleiding van de meetmomenten. Zie hiervoor bijlage
- De scoreformulieren alle leerlingen van de DMT toetsen en de AVI toetsen worden bewaard in de groep en aan het eind doorgegeven aan de nieuwe groepsleerkracht.

Diagnostische onderzoeken en geïndividualiseerde groepshandelingsplannen e.d. worden zonodig als bijlagen bijgevoegd.

Afgeven van een dyslexieverklaring

De basisschool stemt de begeleiding van kinderen af op de mogelijkheden van het kind. Een dyslexieverklaring is daarbij niet nodig of direct van belang voor de aanpak van de lees- en/of spellingproblemen.

De basisschool verricht diagnostisch onderzoek, stemt de begeleiding daarop af en houdt het leerlingdossier bij. Indien het vermoeden bestaat van dyslexie, met inachtneming van de criteria van de Gezondheidsraad, zal dit met de ouders worden besproken.

Ouders worden erop gewezen door school, dat het mogelijk is om een onderzoek te laten verrichten, vergoed door de ziektekostenverzekeraar. Als er sprake is van ernstige dyslexie vergoedt de verzekeraar de behandeling gedurende één tot anderhalf jaar.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door functionarissen die een academische graad hebben in de klinische (kinder- of jeugd-)psychologie of orthopedagogiek, alsmede een erkende bekwaamheidsregistratie in de psychodiagnostiek, minimaal op het niveau van de BIG registratie Gezondheidszorgpsycholoog (GZ psycholoog).

De dyslexieverklaring heeft een onbeperkte geldigheidsduur. Het kan echter wenselijk zijn om bepaalde onderdelen van de verklaring na verloop van tijd aan te passen aan de dan geldende omstandigheden met het oog op veranderingen in aanpak of faciliteiten.

Een dyslexieverklaring wordt afgegeven voor lezen en/of spellen.

Indien ouders een officiële dyslexieverklaring gewenst vinden zijn er drie mogelijkheden:

- Ouders laten onderzoek verrichten vergoed door ziektekostenverzekeraar (voorwaarden zie www.balansdigitaal.nl of site ziektekostenverzekeraar). De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.
- Ouders laten op eigen kosten onderzoek verrichten bij een particulier bureau. De school draagt zorg voor een leerling-/dyslexiedossier.
- De school vraagt in overleg met ouders begin groep 8 een dyslexieonderzoek aan bij het Dyslexiecentrum via Onderwijs Advies.

6. Mogelijkheden voor compenserende en dispenserende maatregelen

Leerlingen met ernstige leesproblemen hebben veelal moeite met de teksten in de begrijpende leesmethode en de zaakvakken. Bij deze leerlingen wordt nagegaan welke hulp zij nodig hebben en welke faciliterende maatregelen genomen moeten worden.

Mogelijke maatregelen bij lezen

- Moeilijke woorden mogen worden voorgelezen door een leesmaatje.
- Leerlingen met dyslexie krijgen geen onvoorbereide leesbeurten.
- Zaakvakteksten en begrijpend leesteksten mogen thuis worden voorbereid.
- Indien teksten/toetsen ingesproken beschikbaar zijn, mag daarvan gebruik worden gemaakt.
- Leerlingen met dyslexie krijgen voldoende leestijd.
- Zaakvakteksten mogen thuis worden voorbereid.
- Biebboeken kunnen op moeilijkheidsgraad worden gekozen door het makkelijk lezen symbool en een AVI codering.
- Leestaken worden verlicht (minder pagina's).
- Leesteksten kunnen zo nodig vergroot worden.
- Leesteksten en toetsen kunnen op geel papier worden afgedrukt.
- Inkorten van een opdracht (taalles of stelopdracht)
- Verlengde instructie geven of individueel herhalen van de opdracht, als er sprake is van moeilijkheden bij het verwerken van auditief aangeboden leerstof.
- Het beschikken over geheugensteuntjes (tafelkaart, spellingregels op tafel enz.) niet altijd mogelijk bij toetsing.
- Aangepaste eisen stellen aan een werkstuk (minder omvangrijk, eenvoudiger van indeling), waarbij de kwaliteit van de inhoud belangrijker is dan de vorm of spelling.
- Bijwijken met vinger, boekenlegger.

- Gebruik maken van leesliniaal.
- Inzet van software/hulpmiddelen , auditieve ondersteuning (voorlezen toetsen of teksten op CD).
- Aangepaste afname Cito toetsen volgens de regels die opgesteld zijn door Cito (zie uitgave Cito "Wegwijzer toetsgebruik bij leerlingen met speciale onderwijsbehoeften" - hoofdstuk 7)
- Gebruik maken van ICT- ondersteuning zoals, daisyspeler, Kurzweil of Sprint-plus.

Mogelijke maatregelen bij spelling

- Spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld.
- De leerling mag, tijdens het werken aan de weektaak en wereld oriënterende vakken, alle hulpmiddelen gebruiken die leiden tot minder spelfouten zoals woordenboek, regelkaart, tekstverwerker.
- Bij bepaalde vakonderdelen, zoals bijv. topografie en Engels worden spelfouten niet in de beoordeling meegenomen.
- Schrijftaken worden verlicht. (bv minder pagina's)
- Aanbieden van een minimumprogramma (dispensatie).

7. Communicatie met ouders

Als er sprake is van hardnekkige lees- en spellingproblemen bespreekt de leerkracht met ouders hoe hun kind het best begeleid kan worden. In het geval van ernstige lees-/spellingproblemen heeft de school het vertrouwen en de medewerking van ouders nodig om tot goede resultaten te kunnen komen. Daarbij is voor de school niet alleen het lees- en spellingniveau van belang, maar ook het sociaal-emotioneel functioneren van de leerling. De school houdt zich aan de criteria voor het vaststellen van ernstige lees- en spellingproblemen/dyslexie zoals vastgelegd door de Gezondheidsraad in 2000 en behandelmethode waarvan vast is gesteld dat ze effect hebben (Protocol leesproblemen en dyslexie, 2001).

Rol van de ouders bij lezen

Hulp van de ouders heeft alleen zin als zij een actieve rol willen spelen bij het verbeteren van de leesontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij om kwaliteit en de regelmaat van hun inzet. Vier keer per week een kwartier de volle aandacht is effectiever dan één keer per week een uur.

De begeleiding op school en thuis moet in elkaars verlengde liggen. De leerkracht geeft op school instructie op het niveau dat het kind net aankan en ouders ondersteunen het beheersingsniveau.

Voorwaarde is dat de relatie tussen ouders en kind ontspannen is, zodat het leesplezier van het kind voorop blijft staan. In een oudergesprek kunnen ouders tips krijgen over keuze van leesmateriaal, samen lezen, verbeteren van fouten enz.

Rol van de ouders bij spelling

Het thuis oefenen vindt plaats ter ondersteuning van het oefenen op school. Het thuis oefenen kan betere resultaten opleveren als ouders tips krijgen over hoe ze het dictee met hun kind kunnen oefenen.

8. Overgang PO-VO

De gesignaleerde lees- en/of spellingproblemen en gegeven begeleiding moeten tijdig (uiterlijk eind groep 7) en duidelijk met ouders besproken worden, zodat ouders hier rekening mee kunnen houden bij de keuze van school/type van voortgezet onderwijs.

Tevens dient de school voor voortgezet onderwijs (via zgn. 'koude' en 'warme' overdracht) tijdig en afdoende te worden geïnformeerd, zodat de kinderen zo ononderbroken mogelijk begeleid kunnen worden bij hun verdere lees- en/of spellingontwikkeling. Hiervoor gebruiken we als aanvulling op het reguliere overdrachtsformulier het 'Formulier overgang PO-VO dyslexie',

Bij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen geeft de leerkracht extra informatie met betrekking tot:

Heeft de leerling wel/geen dyslexieverklaring?

Welke lees- en/of spellingproblemen zijn gesignaleerd?

Welke aanpassingen met betrekking tot het aanbod en verwerking van het lezen en/of spellen hebben er in het BaO plaatsgevonden? (o.a. aanpassingen aan programma, extra hulp, hulpmiddelen, huiswerk, inzet ouders, compenserende/dispenserende maatregelen)?

Wat waren de resultaten van deze aanpassingen?

Wat is het huidige lees- en spellingniveau?

Sociaal-emotioneel functioneren van de leerling.

Bijlage 1

Stappenplan voor groep 1 – 2

Actie door de leraar, IB en taal/leesspecialist

Stap 1	Aanvang Groep 1	Beginsituatie vastleggen van alle leerlingen door observatie. Na 3 á 4 weken bespreken intakeformulier met ouders. Hierin staat de vraag of er dyslexie in de familie voorkomt en dit wordt genoteerd in groepsoverzicht.
Stap 2	Na 6 weken onderwijs	Invullen eerste meetmoment POB: Pravoo peilpunt 1
Stap 3	Na half jaar onderwijs jaar	Meetmoment POB: invullen in januari, gelijk na de kerstvakantie (=M1). Pravoo Peilpunt 2 groep 1 (alleen invullen als kind een half op school is).
Stap 4	Juni	Meetmoment POB: Pravoo Peilpunt 3 groep 1 (= E1)
Stap 5	Juni	Cito Taal voor kleuters E1 Bij lage C, D / E score: voor nieuwe schooljaar indelen in desbetreffende kleine kring taaldrijfvermogen of automatiseren
Stap 6	Aanvang Groep 2	Beginsituatie vastleggen van alle leerlingen, zie groepsoverzicht. Lage C, D / E scores op Cito Taal voor kleuters starten in desbetreffende kleine kring taaldrijfvermogen / automatiseren.

Stap 7	Januari	Meetmoment POB: Peilpunt 4 groep 2 (=M2)
Stap 8	Januari	Cito Taal voor kleuters M2
Stap 9	Januari	Lage C, D / E score: als nog/ opnieuw indelen in kleine kring. Afnemen: - Cito Kleurentoets en Cito Lichaam - Signaleringslijst voor kleuters van Expertisecentrum Nederland afnemen met o.a. - Kleurentoets voor kleuters - Toets auditieve analyse voor kleuters - Toets auditieve synthese voor kleuters - Letters benoemen voor kleuters

[Werkdocumenten Protocol Leesproblemen en Dyslexie Groep 1 en 2](#)

- En / of afnemen: - Toets fonetisch bewustzijn
- TAK-toets

Stap 10	Juni	Meetmoment POB: Peilpunt 5 groep 2 (=E2) - Lage C, D / E score: herhaald afnemen Cito Taal voor kleuters. - Afnemen van de lettertoets. - Eindsituatie vastleggen in groepsplan / groepsoverzicht. - Advies begeleiding in groep 3 indien nodig bespreken met de leerkracht van groep 3. - Opnieuw afnemen (voor 2 ^e x) van de Signaleringslijst voor Kleuters van Expertisecentrum Nederland op de punten waar ze de vorige keer (Zie jan.) nog moeite mee hadden.
----------------	------	--

N.B.

- De kleine kring taaldrijfvermogen / automatiseren is een klein groepje kinderen. Deze kinderen hebben moeite met aangeboden taalactiviteiten. De leerkracht, die deze kleine kring gaat geven zal inventariseren waar de kinderen het meeste moeite mee hebben en daar de activiteiten op afstemmen.
- De kleine kringen worden opnieuw samengesteld n.a.v. de evaluatie van de groepsplannen in november, maart en juli van het cursusjaar.
- Als een kind ook in een kleine kring niet mee kan komen, proberen we dit kind individueel te begeleiden. Op welke momenten dit gebeurt en hoeveel keer per week hangt af van de mogelijkheden van dat moment.
- Als er gedurende groep 1 ook kinderen zijn voor een kleine kring taaldrijfvermogen / automatiseren bekijken we de mogelijkheid om ook voor deze kinderen een kleine kring te kunnen starten.

Bijlage 2

Stappenplan voor groep 3

Actie door de leraar, IB en taal/leesspecialist

Stap 1	aanvang groep 3	<i>Beginsituatie</i> vastleggen van alle leerlingen; aanvang leesonderwijs.
Stap 2	oktober	<i>Herfstsignalering</i> lees- en schrijfvaardigheden (=fonemendictee) toetsen van alle leerlingen; In groepsplan de drijversgroep clusteren/aanpassen.
Stap 3	okt.-januari	<i>Interventieperiode 1</i> : Elementaire leeshandeling
Stap 4	januari	<i>Meetmoment 1</i> : Toetsen van Cito DMT en Cito Leestechiek voor alle leerlingen M-versie. Effect interventie van leerlingen in de drijversgroep vaststellen en groepsplan bijstellen.
Stap 5	jan.-mrt.	<i>Interventieperiode 2</i> : Volledigheid letterkennis en decodeersnelheid mkm-woorden.
Stap 6	april	<i>Tussenmeting leerlingen met D en E score</i> : DMT M3 versie als tussentoets. De toets wordt individueel in Parnassys ingevoerd en telt niet mee voor inspectie. De toets wordt bekeken op de groei van het aantal goed gelezen woorden. Eventueel wordt het groepsplan bijgesteld voor leerlingen in de drijversgroep.

- Stap 7** mrt. – mei *Interventieperiode 3: Automatisering van Leesproces mkm- en mmkmm-niveau*
- Stap 8** eind mei/
begin juni *Meetmoment 2 en Eindevaluatie:*
Toetsen van Cito E-versie DMT en Leestechneik voor alle leerlingen en vastleggen in Parnassys; voor zwakke leerlingen (D/E cito score) wordt de AVI toets afgenomen. De effecten van de interventies en de eindsituatie worden beschreven in het groepsplan en het dyslexiedossier.

Advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leraar van de volgende groep.

Stappenplan voor groep 4

Actie door de leraar, IB, taal/leesspecialist

Stap 1	aanvang groep 4	<i>Beginsituatie</i> vastleggen van alle leerlingen; plan van aanpak maken voor zwakke lezers met de gegevens vanuit het groepsplan van groep 3.
Stap 2	aanvang groep 4- okt.	<i>Interventieperiode 1</i>
Stap 3	okt.	<i>Tussenmeting leerlingen met D en E score:</i> DMT E3 versie als tussentoets. De toets wordt individueel in Parnassys ingevoerd en telt niet mee voor inspectie. De toets wordt bekeken op de groei van het aantal goed gelezen woorden. Eventueel wordt het groepsplan bijgesteld voor leerlingen in de drijversgroep.
Stap 4	okt.-jan.	<i>Interventieperiode 2</i>
Stap 5	januari	<i>Meetmoment 1:</i> Toetsen van Cito DMT en Cito Leestempo voor alle leerlingen M-versie; voor zwakke leerlingen (D/E cito score) wordt de AVI toets afgenomen. Effect interventie van leerlingen in de drijversgroep vaststellen en groepsplan bijstellen.
Stap 6	febr.- mrt.	<i>Interventieperiode 3</i>
Stap 7	eind mrt/ april	DMT M4 versie als tussentoets. De toets wordt individueel in Parnassys ingevoerd en telt niet mee voor inspectie. De toets wordt bekeken op de groei van het aantal goed gelezen woorden. Eventueel wordt het groepsplan bijgesteld voor leerlingen in de drijversgroep.
Stap 8	apr.-mei	<i>Interventieperiode 4</i>
Stap 9	eind mei -begin juni	<i>Meetmoment 2 en Eindevaluatie:</i> Toetsen van Cito E-versie DMT en Leestempo voor alle leerlingen en vastleggen in Parnassys; voor zwakke leerlingen (D/E cito score) wordt de AVI toets afgenomen. De effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven in het groepsplan. Advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leraar van de volgende groep.

Bijlage 4

Stappenplan voor groep 5-8

Actie door de leraar, IB en taal/leesspecialist

Stap 1	aanvang Groep	<i>Beginsituatie</i> vastleggen n.a.v. het groepsoverzicht van alle leerlingen; plan van aanpak maken voor leerlingen in de drijversgroep.
Stap 2	aanvang groep okt.	<i>Interventieperiode 1</i>
Stap 3	okt.	<i>Tussenmeting leerlingen met D en E score:</i> DMT E versie als tussentoets. De toets wordt individueel in Parnassys ingevoerd en telt niet mee voor inspectie. De toets wordt bekeken op de groei van het aantal goed gelezen woorden. Eventueel wordt het groepsplan bijgesteld voor leerlingen in de drijversgroep.
Stap 4	okt.-jan.	<i>Interventieperiode 2</i>
Stap 5	januari	<i>Meetmoment 1:</i> Toetsen van Cito DMT en Cito Leestempo voor alle leerlingen M-versie; Voor zwakke leerlingen (D/E score) wordt de AVI toets afgenomen. Effect interventie van leerlingen in de drijversgroep vaststellen en groepsplan bijstellen.
Stap 6	febr.- mrt.	<i>Interventieperiode 3</i>
Stap 7	eind mrt.	<i>Tussenmeting leerlingen met D en E score:</i> DMT E versie als tussentoets. De toets wordt individueel in Parnassys ingevoerd en telt niet mee voor inspectie. De toets wordt bekeken op de groei van het aantal goed gelezen woorden. Eventueel wordt het groepsplan bijgesteld voor leerlingen in de drijversgroep.
Stap 8	apr.-mei	<i>Interventieperiode 4</i>
Stap 9	eind mei -begin juni	<i>Meetmoment 2 en Eindevaluatie:</i> Toetsen van Cito E-versie DMT en Leestempo voor alle leerlingen en vastleggen in Parnassys; voor zwakke leerlingen de AVI toets afnemen (D/E score) en de effecten van de interventies en de eindsituatie beschrijven in het groepsplan. Advies begeleiding in de volgende groep formuleren en bespreken met de leraar van de volgende groep.

Groep 7/8:

Voor leerlingen met een dyslexieverklaring: formulier voor DOD invullen en naar VO versturen.

Voor leerlingen die in aanmerking komen voor de dyslexieregeling groep 8 dienen de tussenmetingen van groep 7 en groep 8 goed te worden gevolgd.